

II. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA AHMED ADNAN SAYGUN'UN KALEMİNDEN HALKEVİ MÜZİK RAPORLARI (1939-1945)*

Doç. Dr. Filiz ÇOLAK**
Öğr. Gör. Esra ÇETİN***

Özet: Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte her alanda Batı uygarlığı örnek alınarak hayata geçirilen yenilikler ile Türk toplumu üzerinde gerekli olan değişim ve dönüşümler öngörülmüştür. 1924 yılından itibaren adım adım uygulamaya konulan Türk İnkılabının en önemli ayaklarından birisi de Musiki İnkılabıdır. Musiki İnkılabıyla birlikte müzik kurumları yeniden şekillendirilmiş ve öncesinde benimsenen müzik politikaları dönemin ruhuna uygun olarak değiştirilmiştir. Batı müziği ve çokseslilik temelinde şekillenen ve çağdaş medeniyete ulaşma ülküsüyle takip edilen müzik politikalarında müzik adamları ve bestecilere de önemli görevler düşmüştür. Besteci, eğitimci ve müzikolog gibi pek çok farklı kimliği bünyesinde barındıran Ahmed Adnan Saygun da bu müzik adamlarından biridir. Saygun, II. Dünya Savaşı yıllarına sırasında Halkevleri Büro Şefi Nafi Atuf Kansu ve Ankara Halkevi Başkanı Ferid Celal Güven tarafından kendisine teklif edilen Halkevi Müzik Müfettişliği görevini kabul etmiştir. Bu dönemde Halkevi Müzik Müfettişi olarak İstanbul, İzmir, Bursa, Manisa, Balıkesir, Çanakkale, Çankırı, Kastamonu, Bartın, Gaziantep ve Muğla illerini kapsayan geziler yapmış ve incelemelerde bulunduğu bu Halkevleriyle ilgili raporlar kaleme almıştır. Hazırlanan çalışmada Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde temin edilen ve Saygun tarafından kaleme alınan raporlar incelenmiştir. Dönemin müzik politikalarının şekillenmesinde Saygun'un hazırlamış olduğu raporların etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Halkevleri, II. Dünya Savaşı, Ahmed Adnan Saygun, Müzik Raporları, Müzik Politikaları.

Geliş Tarihi: 02.07.2020

Kabul Tarihi: 18.05.2021

Makale Türü: Araştırma Makalesi

* Bu makale Öğr. Gör. Esra Çetin'in Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Programında Doç. Dr. Filiz Çolak danışmanlığında hazırladığı "Cumhuriyet Dönemi Hükümet Programlarında Müziğin Yeri ve Önemi (1938-1980)" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

**Uşak Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalı, Uşak/TÜRKİYE, colakfiliz@yahoo.com
ORCID:0000-0001-5526-2356

*** Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Bölümü Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, Uşak/TÜRKİYE, esracetin1981@gmail.com, ORCID: 0000-002-0564-7095

REPORTS BY AHMET ADNAN SAYGUN ON MUSIC IN COMMUNITY CENTERS DURING THE WORLD WAR II (1939-1945)*

Assoc. Prof. Dr. Filiz ÇOLAK**
Lec. Esra ÇETİN***

Abstract: With the proclamation of the Republic, the necessary changes and transformations on Turkish society were envisaged with the innovations that were implemented in every field by taking the example of Western civilization. One of the most important elements of the Turkish Reform, which was implemented step by step since 1924, is The Music Reform. With The Music Reform, musical institutions were reshaped and the music policies adopted before them were changed in accordance with the spirit of the period. Musicians and composers also had important roles in the music policies which were shaped on the basis of Western music and polyphony and followed by the ideal of reaching contemporary civilization. Ahmed Adnan Saygun who includes many different identities such as composer, educator and musicologist is one of these musicians. During the World War II, Saygun accepted the duty of the Community Centers Music Inspector, which was offered to him by the Community Centers Office Chief Nafi Atuf Kansu and Head of Ankara Community Center Ferid Celal Güven. During this period, as the Music Inspector of the Community Centers he made trips to Istanbul, Izmir, Bursa, Manisa, Balıkesir, Çanakkale, Çankırı, Kastamonu, Bartın, Gaziantep and Muğla provinces and wrote reports about these Community Centers where he studied. In this study, the reports provided in the Turkish Republican Prime Ministry Archive and written by Saygun were examined. In the reports, especially the general condition of the Community Centers and the music events within the Community Centers are detailed. These reports on Community Centers are quite remarkable as they shed light on the music policies of the period.

Keywords: The Community Centers, The World War II, Ahmed Adnan Saygun, Music Reports, Music Policies.

Received Date: 02.07.2020

Accepted Date: 18.05.2021

Article Types: Research Article

* This article is based on Lecturer Esra Çetin's thesis titled "The Place and Importance of Music in Government Programs of the Republican Period (1938-1980)" supervised by Assoc. Prof. Dr. Filiz Çolak in Uşak University, Institute of Graduate Education, Department of History, History of Republic of Turkey Program.

** Faculty of Art and Science Department of History, History of Republic of Turkey, Uşak/TURKEY, colakfiliz@yahoo.com
ORCID:0000-0001-5526-2356.

***Uşak University, Institute of Graduate Education, Department of History, History of Republic of Turkey Program, Uşak/TURKEY,
esracetin1981@gmail.com, ORCID: 0000-002-0564-7095.

1.GİRİŞ

Millî Mücadele'nin zafer ile sonuçlanmasının ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte yeni devletin hukuk, eğitim, yaşam, kültür, dil ve yazı başta olmak üzere tüm siyasi, sosyal ve kültürel yapısında birbirini izleyen ve toplumun muasır medeniyet seviyesine ulaşmasını amaçlayan Türk İnkılabı Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde ardı sıra ve bütüncül bir yaklaşım ile hayata geçirilmiştir (Akşin, 2007, s.221-224; Berkes, 2017, s.521). Bu hamleler uygulamaya koyulurken bilimi temel alarak kolektif olarak oluşan Batı uygarlığı örnek alınmış ve Mustafa Kemal Atatürk'ün görüşlerine göre çağın gerektirdiği bu uygulamalar taklit olarak değil zorunlu olarak yapılmıştır (Vatandaş, 2017, s. 75). Mustafa Kemal Atatürk, çağdaşlaşma ve medeniyet ile ilgili görüşlerini her fırsatta dile getirmiş, henüz Cumhuriyet ilan edilmeden önce 13 Ağustos 1923 tarihinde Büyük Millet Meclisi açılış konuşmasında; “Bugüne dek elde ettiğimiz başarı, bize ancak gelişme ve uygarlığa bir yol açmıştır...Bize ve bizden sonra gelenlere düşen görev, bu yol üzerinde tereddütsüz ilerlemektir” diyerek Türk toplumunun yol haritasını çizmiştir (Ateş, 2016, s.212; Çaycı, 1977, s.177).

Türk İnkılabı'nın toplumun sosyal ve kültürel yaşamında getirdiği yenilik ve değişiklikler, yapılacak olan inkılaplar çerçevesinde belki en zoru olacak olan Musiki İnkılabına da hem teoride hem de pratikte zemin hazırlamıştır. Cumhuriyet'in kültür ve müzik alanındaki resmî ideolojisi ve bu ideolojinin hangi yol ile takip edileceği konusu belli bir ülkü ve belli bir siyasi program dahilinde ele alınmıştır (Behar, 1985, s.1225). Öte yandan adeta bir kültür seferberliği başlatılmış, 1931 yılında Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, 1932'de Türk Ocakları'nın yerine kurulan Halkevleri ve Türk Dili Tetkik Cemiyetlerinin kurulması ile devlet, kültürel kurumsallaşmayı ön plana çıkarmıştır (Üstel, 1994, s.38; Balkılıç, 2009,

s.100-108; http-1; http-2). Bu kurumlardan özellikle Halkevlerinde yapılan çoksesli koro, orkestra ve bando etkinlikleriyle Batı müziğinin topluma yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Gerçekleştirilmek istenen inkılabın kültürel altyapısının oluşturulmasında en önemli araçlarından biri olarak görülen Halkevleri, Cumhuriyet rejimi ile halk arasında köprü vazifesi görmüş ve halk eğitiminde okullar kadar etkili olmuştur. Halkevleri, Atatürk Dönemi'nin ardından İnönü Dönemi'nde de aktif olarak kültür hayatını yönlendirmiştir (Balkılıç, 2009, s.52).

Mustafa Kemal Atatürk ile birlikte Millî Mücadele'nin en çetin yıllarında verdiği mücadelelerin yanı sıra zaferden sonra da 1923'ten 1937'ye kadar, Fethi Okyar'ın kısa başbakanlığı dışında yaklaşık on dört yıl boyunca Türkiye Cumhuriyeti'nin başbakanı olarak Gazi'nin yanında yer alan İsmet İnönü, O'nun 10 Kasım 1938 tarihindeki vefatının ardından 11 Kasım 1938 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçiminin ardından Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığı seçimi için 26 Aralık 1938 'de gerçekleştirilen Olağanüstü Kurultay ile parti tüzüğünde bir değişiklik yapılmış, “Devlet Başkanı İnönü'ye, totaliter rejimlerde olduğu gibi, Değişmez Genel Başkanlık hakkı” ve “Millî Şef” unvanı verilmiştir (Goloğlu, 2017, s.8; Giritlioğlu, 1965, s.139; Bozkurt, 196, s.48). Böylece 18 Temmuz 1945'te Milli Kalkınma Partisi'nin ve ardından 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'nin kurulması ile birlikte çok partili hayatın başlamasına kadar olan dönem, Türk siyasi tarihinde “Millî Şef Dönemi” olarak adlandırılmıştır (Demirel, 2018, s.216-218; Akandere, 1998, s.29; Akşin, 2007, s.231-232). İnönü Dönemi'yle birlikte sadece Türkiye'de değil Dünyada da yeni ve kaotik bir dönem başlamıştır. Cumhurbaşkanı seçilmesinden kısa bir süre sonra başlayan II. Dünya Savaşı

sebebiyle İnönü Dönemi'nde siyasi, ekonomik ve toplumsal alanlar başta olmak üzere yaşanan tüm iç gelişmeler, dış dünya ve dolayısıyla dış politikaya paralel olarak belirlenmiştir (Köken, 2014, s.221). Bu durum doğal olarak kültür ve sanat ortamını da etkilemiş, Atatürk Dönemi'nde uygulamaya konulan milli ve halkçı kültür anlayışı savaş yıllarının getirdiği zorluklar sebebiyle kısıtlı ölçüde takip edilebilmiş, özellikle 1940'lı yılların başından itibaren yerini Hümanist kültür anlayışına bırakmıştır (Turan, 1999, s.57; Şeker, 2011, s.12-14). Kültür hayatındaki Hümanist eğilim doğal olarak müzik politikalarına da yansımış özellikle Halkevlerinde yürütülen müzik çalışmalarına daha etkili bir biçimde ele alınmıştır. Bu amaçla 1939 yılında Halkevleri müzik çalışmalarını belirlemek ve denetlemek amacıyla dönemin ünlü bestecilerinden Ahmet Adnan Saygun Halkevleri Müzik Müfettişi olarak atanmıştır. Saygun, Halkevlerindeki müzik çalışmalarını denetlemenin yanında Ankara Radyosu tarafından yayınlanacak olan "Radyo Sanat Geceleri" programını tertip etmek amacıyla İstanbul, İzmir, Bursa, Manisa, Balıkesir, Çanakkale, Çankırı, Kastamonu, Bartın, Gaziantep ve Muğla illerini kapsayan geziler yapmış ve buralardaki Halkevlerinin müzik çalışmalarını anlatan raporlar hazırlamıştır. Bu raporlarda Halkevlerinin ihtiyaçları, eksiklikleri ve iktidar partisinden istekleri gibi konulara yer verilmiştir (BCA, 1944, 490 01 1006 882 2).

2. HALKEVLERİ VE GÜZEL SANATLAR ŞUBESİ MÜZİK ÇALIŞMALARI

Cumhuriyet'in ilanının ardından rejime uygun yurttaşlar yetiştirmek ve özellikle 1930'lu yıllardan sonra uygulamaya konulan Türk İnkılabı'nın benimsenmesini sağlamak amacıyla Türk Dil ve Türk Tarih Kurumlarıyla eş zamanlı kurulan Halkevleri, ulus kavramının doğup şekillendiği Türk Ocakları'nın devamı niteliğinde yapılmış ve halk eğitimine öncelik vererek

çalışmıştır (Çavdar, 1995, s.314-315; Kansu, 1974, s.86). Atatürk'ün halkçı düşüncesinin en verimli ürünü olan ve çağdaş uygarlığa erişme yolunda "halka rağmen, halk için" ilkesini benimsemiş olan Halkevleri, halkı siyasi iktidarın temeli olarak görmüş, halk ve devlet arasındaki bağı güçlendirerek herhangi bir boşluk olmasını engelleme amacını taşımıştır (Çeçen, 1974, s.89). 19 Şubat 1932 tarihinde kurulan Halkevleri, ilk yılında 34, ikinci yılında 50, üçüncü yılında 108 ve dördüncü yılında 136, altıncı yılında ise aralarında Adıyaman, Ahlat, Biga ve Nusaybin'in de olduğu 209 şubeye ulaşmıştır (Ülkü, 1938, s.76). Açılışından bir yıl sonra ise Ankara, Aksaray, Bafra, Boyabat, Urla ve Şebinkarahisar Halkevlerinin de olduğu 29 Halkevinde çeşitli yayınlar yapılmaya başlanmıştır (İnan, 1974, s.103-104).

Halkevleri, CHP'nin Umumi İdare Heyeti tarafından hazırlanan talimatnameye göre yapılmış ve "Muhtelif ihtisas, istidat ve arzulara göre her vatandaşın tercih edeceği bir faaliyet sahası bulunabilmesi için" 9 şubeden oluşmuştur. Bu şubeler, 1. Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi, 2. Güzel Sanatlar Şubesi, 3. Temsil Şubesi, 4. Spor Şubesi, 5. İçtimai Yardım Şubesi, 6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, 7. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, 8. Köycüler Şubesi ve 9. Müze ve Sergi Şubesi'dir (CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 6; İğdemir, 1974, s.130). Bu şubelerden üzerinde önemle durulan Güzel Sanatlar Şubesinin amaçları arasında; aylık müsamereler ve musiki akşamları düzenlemek, musikide güdülecek istikameti belirlemek, bedii duyuş ve anlayış seviyesini yükseltmek, Milli marş ve şarkıları öğretmek ve Milli türkülerin nota ve sözlerini toplamak yer almıştır. Bu amaçlar doğrultusunda Güzel Sanatlar Şubesi'nin yapacağı çalışmalar ise;

"1. Güzel sanatlar şubesi musiki, resim, heykeltıraşlık, mimarlık gibi sahalarla tezyini sanatlar ve sairede sanatkâr veya amatör

unsurları bir araya toplar ve genç istidatları himaye ile inkişaflarına çalışır.

2.Şube Halkevinin umumi müsamere programlarının musiki kısmını ihzar ve tatbik eder; halk için umumi musiki akşamları tertip eyler.

3.Halkevleri musiki mesai ve müsamerelerinde beynelmilel modern musiki ile milli türkülerimiz esas tutulacak ve beynelmilel musiki teknik ve aletleri kullanılacaktır. Yani musiki gayemiz, modern ve beynelmilel musikiyi (ve teganni tarzını) esas tutmak ve bunu tatbik ve temin etmektir. Halkın musiki zevkini arttırmak ve yükseltmek için radyo, gramofon gibi vasıtalarından da istifade edilmelidir.

4. Şube mümkün olan yerlerde açacağı kurslarla güzel sanatlar müntesiplerini çoğaltmaya ve muhitte bedii duyuş ve anlayış seviyesini yükseltmeye çalışır.

5.Bütün halkın milli marşları ve şarkıları öğrenmesine yardım etmek ve bunların milli tezahür günleriyle halkevleri umumi müsamerelerinde milletçe, bir ağızdan söylenmelerini temine çalışmak, güzel sanatlar şubesi musiki kısmının en başta gelen vazifelerindedir.

6.Şube, halk arasında, bilhassa köylerde ve aşiretlerde söylenen milli türkülerin notaları ve sözleriyle milli oyunlar tarz ve ahengini tespit eder.” şeklinde düzenlenmiştir (CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s.10-11).

Halkevlerinin açılışından bir yıl sonra Şubat 1933 tarihinde Ankara Halkevinin yayın organı olan “Ülkü” dergisi çıkartılmaya başlanmıştır. İlk sayıda Recep Peker, “Ülkü Niçin Çıkıyor?” başlıklı uzun yazısında, Ülkü’nün toplumla inkişapları özdeşleştirmek, tüm Halkevlerinin birliğini sağlamak, Milli sanat-kültür ve değerlere hizmet etmek ve tüm Halkevlerindeki gelişmeleri yazı aracılığı ile topluma yaymak için çıktığını belirtmiştir. Aynı sayıda Ülkü’de müzik ile ilgili yayınlanacak olan yazıların hangi konuları kapsayacağı da açıklanmıştır. Buna

göre, eski ve yeni Halk müziğine ait tetkikler, Halk müziğini derleme yollarını gösteren yazılar, eski ve yeni Halk müziğinin güzel örnekleri, Türk musikisinde kullanılan aletler ve bunların tarihine dair yazılar ve musikimizi canlandırmak ve güzelleştirme yollarını gösterir yazılara yer verileceği belirtilmiştir (Ülkü, 1933, s.1-2-90). Dolayısıyla, farklı bölgelerindeki Halkevlerinde yapılan çeşitli konser, temsil, bando ve orkestra etkinlikleriyle derleme faaliyetleri gibi çalışmalar da Ülkü aracılığı ile tüm yurda duyurulması amaçlanmıştır.

Halkevlerinin açılışından kısa süre sonra gerçekleştirilen konser, temsil ve müzikal etkinlikler ilgi uyandırmışsa da Musiki İnkılabı’nın Batı müziğini ön plana çıkarma gayesi sebebiyle halk üzerinde istenilen etkiyi yarattığını söylemek oldukça güçtür. Pek çok örneği bulunan Batı müziğine yönelik direnci Merzifon halkından örnek vererek anlatan Yüksel, açıldığı yıl Merzifon Halkevindeki müzikal etkinlikleri ve halkın takındığı tutumu; “1935 yılında Ar Komitesi tarafından ilk olarak viyolonsel daha sonra mandolin ve keman için ders verilmeye başlandı. Aynı zamanda Batı müziğinin teknik bilgileri de verilmeye başlandı. Bir kez keman-piyano konseri verildi. Fakat konser Batı müziğinin kulağımıza yabancı gelmesi sebebiyle pek rağbet görmedi. Halkevi de mecburen cümbüş ve bağlama kursları açtı. Ar Komitesi de her gece çalışmış, sık sık Türk müziği konseri vermiştir. Yerel ve ulusal türkülerini seslendirdi. Uzun yıllar faaliyet gösterecek olan Merzifon Musiki Cemiyeti’nin temelleri de burada atıldı. Türk müziği konserlerine yoğun ilgi gösteriliyordu. Bu çalışmalar sonucunda Merzifon’da birkaç tane değerli Türk Sanat Müziği sanatçısı çıkmıştır. 20 Temmuz 1936 Montrö Boğazlar Antlaşması’nın imzalandığı gece Cumhuriyet Meydanında toplanan halk, halkevinin bando ve incesaz heyetiyle eğlendi.” şeklinde açıklamıştır (Yüksel, 1996, s.172-174).

Halkın Batı müziğine karşı takındığı tavrın farkında olan iktidar, aynı dönemde yurt dışından Alman müzik adamı Prof. Paul Hindemith'i getirtmiş ve kendisinden Halkevlerinde müzik alanında yapılması gerekenlerle ilgili rapor hazırlamasını istemiştir. Almanca olarak hazırlanan "Halkevlerinde Müzik Terbiyesi" adlı raporda Halkevlerinde yapılan müzik çalışmalarının düşünce ve öz olarak takdir edilmesi gerektiği fakat uygulamada birtakım eksikliklerin bulunduğu belirtilmiştir. Raporda halk müziği eğitimi için eksik olan öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere Almanya'dan halk müziği ve folklor alanında uzman bir müzisyenin getirilmesi gerektiği de ifade edilmiştir. Ayrıca müzik eğitiminde söyleme kadar teorik bilginin de olması gerektiğine değinen Hindemith, Halkevi binalarının bu eğitime uygun hale getirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Öte yandan dinleyici olarak halkın da belli bir müzik terbiyesine sahip olması gerektiğinden bahseden raporda, Halkevlerinde Senfoni Orkestraları ve Oda Müziği gruplarının da düzenli olarak konser vermesi gerektiği ve bu konserlerden önce repertuardaki eserlerin özelliklerinin, bestecilerinin ve müzik tarihiyle ilgili bilgilerin yer aldığı konferanslar düzenlenmesinin çok önemli olduğu anlatılmıştır (BCA, 1936, 490 01 968 744 2).

Bu raporların da etkisiyle özellikle halk terbiyesinde müziğin kullanılması için radyo ve gramofondan yararlanılması ve hemen her Halkevinde zorunlu olarak verilen çoksesli konserler her yıl arttırılarak, Batı müziğini topluma benimsetme çabaları devam etmiştir. Bu doğrultuda, 1933 yılında 55 Halkevinde 373, 1934'te 80 Halkevinde 402, 1935'de 103 Halkevinde 776, 1936'da 136 Halkevinde 1049, 1937'de 137 Halkevinde 1164 ve 1938 yılında 209 Halkevinde 1420 konser verilmiştir (Ülkü, 1939, s.82). Özellikle Ankara Halkevi bu bağlamda öncü bir rol üstlenmiş yapılan müzikal

etkinlik ve çalışmaların diğer Halkevlerinde de yapılmasında örnek teşkil etmiştir. Batı müziğinin benimsenmesi ve halka yayılması kapsamında Halkevleri aracılığıyla yurt dışından uzman ve müzisyenlerin Türkiye'ye davet edilmesine de oldukça önem verilmiştir. Bu amaç doğrultusunda 1935 yılının ocak ayında Ankara Halkevi'nin davetlisi olarak yurda gelen Alman Profesör Grummer'in viyolonsel ile verdiği iki konsere üst düzey bürokratlar ve siyasetçilerinde içinde olduğu yaklaşık 1500 kişi katılmıştır (Ülkü, 1935, s.318-319). Batı müziğini destekler nitelikteki bir başka etkinlik ise Bursa Halkevi tarafından gerçekleştirilmiştir. Halkevi bünyesinde oluşturulan musiki kolu tarafından piyano, keman, flüt ve klarnetten oluşan on beş kişilik salon orkestrası kurularak faaliyete geçirildiği ve ilk konserini Halkevlerinin açılış yıldönümünde verecekleri belirtilmiştir (Ülkü, 1936, s. 464). Halkevleri, çoksesli konser programlarının yanı sıra milli şuuru pekiştirmek ve milli hislere tercüman olabilmek amacıyla yapılan müzikal etkinliklere de sahne olmuş özellikle Adana Halkevi, yaptığı çalışmalarla adını duyurmuştur. Çukurova'nın en önemli folklor değerlerinden biri olan Karacaoğlan için anma ve türkü gecesi tertipleyen Adana Halkevi'ndeki program oldukça ilgi görmüştür. Programda Karacaoğlan'ın hayatı anlatılarak türküleri seslendirilmiştir (Ülkü, 1937, s.222). Atatürk Dönemi'nin ardından İnönü döneminde de benzer uygulamalar yapılmakla birlikte Halkevlerindeki Batı müziği çalışmalarının daha çok yurttaşa ulaştırılabilmesi için birtakım farklı çarelere de başvurulmuştur. Bu amaçla Fatih Halkevi, aynı zamanda üyelerinden de olan ünlü besteci Ekrem Zeki Üngör ve Verda Üngör'ü Anadolu'da çeşitli Halkevlerinde piyano-çello konseri vermek üzere turneye göndermiştir. Turne Bandırma, Balıkesir, Manisa, İzmir, Aydın, Afyon, Konya, İskenderun, Adana, Kayseri, Sivas ve Samsun illerini kapsamıştır. Konser programı ise;

1. Bach Konserto (a. Moderato, b. Adagio, c. Allegro)
 2. Çaykovski Konserto (a. Allegro Moderato, b. Andante, c. Allegro Vivace)
 3. Bach Fuga (Sol Minör) (a. Auer-Andante, b. Albeniz-Dance, c. Paganini-Caprice, d. Paganini-Kloşet (II. Konserto) gibi eserlerden oluşmuştur (Ülkü, 1939, s.564).
- Batı müziği uygulamalarının yanı sıra özellikle Milli bayramlarda, halkın milli şuurunu yüksek tutmak için de çalışmalar yapılmıştır. Ankara Halkevi'nde 1940 yılının 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kapsamında düzenlenen ve Başbakan Refik Saydam'ın da katıldığı gecede Türk besteciler tarafından armonize edilmiş Halk türküleri koro olarak söylenmiş, halk ozanları tarafından sazlı sözlü atışmalar yapılmış ve Milli danslardan örnekler verilmiştir. Oldukça kalabalık olduğu belirtilen gece halk tarafından da ilgiyle seyredilmiştir (Ülkü, 1940, s.369-371). Halkevlerinde yapılan müzik çalışmaları, 1946 yılından itibaren çok partili hayata geçişle birlikte eski etkinliğini kaybetse de 1950'de kapatılmasına kadar konser, konferans, resital ve oratoryo gibi benzer etkinliklerle devam etmiştir.

3.DOĞU-BATI SENTEZİ BİR BESTECİ: AHMED ADNAN SAYGUN

Besteciliğinin yanı sıra eğitimci ve etnomüzikolog gibi farklı kimliklere de sahip olan Ahmed Adnan Saygun, Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte gelişen çağdaş çoksesli müziğimizin en önemli müzik adamlarından biridir. The Times gazetesi, bestecinin ölümünden sonra çıkardığı sayıdaki haberinde; "Sibelius Finlandiya, De Falla İspanya ve Bartok Macaristan için ne ifade ediyorsa Türkiye için onu ifade eden, Türkiye'nin büyük ve yaşlı adamı..." olarak bahsetmiştir (Aracı, 2007, s.23). 7 Eylül 1907'de İzmir'de dünyaya gelen Saygun, I. Dünya Savaşı yıllarında İzmir İttihat ve Terakki Mektebi'nde İsmail Zühtü Bey'in öğrencisi olmuş ve hocasının teşvikiyle müziğe olan yeteneği keşfedilmiştir (Altar, 2001,

s.218). Daha sonra İsmail Zühtü Bey'in önerisiyle Rossati'den piyano dersleri almaya başlayan Saygun, çalışmalarına Tevfik Bey ile devam etmiştir (Kahramankaptan, 2005, s.46). Tevfik Bey ile piyano çalışmalarının yanında armoni ve kontrpuan alanlarında da kendini yetiştirmiştir (İlyasoğlu, 2007, s.46). Adnan Saygun'un ilk müzik kariyeri ise 1925 yılında İzmir İlkokulu'nda müzik öğretmenliğine başlamasıyla olmuş, 1926 yılında ise İzmir Lisesi'ne atanmıştır (Altar, 2001, s.219).

Cumhuriyetin ilanından bir yıl sonra başta Atatürk olmak üzere dönemin hükümeti tarafından oluşturulmaya çalışan Musiki İnkılabı çerçevesinde Ankara'da müzik öğretmeni yetiştirilmek üzere Musiki Muallim Mektebi açılmış fakat henüz mezun vermemiştir. Bu dönemde şartlar gereği Türkiye'de yetersiz olan müzik öğretmeni sayısını gidermek için dışarıdan sınav yapılarak müzikal bilgi ve becerisi yeterli olan kişilere sertifika ile müzik öğretmeni olma şansı tanınmıştır (Aracı, 2007, s.54-55). O dönem İzmir Lisesi'ne müzik öğretmeni olarak atanma sürecini Adnan Saygun; "...ertesini yıl Ankara'da Musiki Muallim Mektebi'nde bir imtihan açıldı. Başarılı olanlara ehliyetname veriyorlar ve bu belgeyle devlet okullarında musiki muallimliği yapabiliyorsunuz. Kendimi şöyle bir tarttım. İyi piyano çalışıyorum. Nazari bilgilerim iyi. Besteler yapmışım." şeklinde anlatmış, kendini değerlendirme imkanının olmadığını vurgulamış ve bu sınav sayesinde yolun neresinde olduğunu öğrenme fırsatı bulabileceğini ifade ederek Ankara'ya gittiğini belirtmiştir (Tanju, 2012, s.22). Sınav jürisinde, Zeki Üngör, Veli Bey ve Ahmet Muhtar Ataman gibi dönemin ünlü şef ve Musiki Muallim Mektebi'nin müzik hocaları olduğunun altını çizen Saygun, jürinin önce piyano çalmasını istediğini, daha sonra da armoni sınavına tabi tutulduğunu belirterek; "Önce piyanomu dinlediler. Göz ucu ile yüzlerine bakıyorum, galiba fena bulmadılar. Birden cesaret geldi, "ben bazı ufak tefek besteler de yapıyorum

efendim” deyiverdim.” Birini çal bakalım” dediler. Çaldım. Bıraktığı intiba fena değil. Nerden anlıyorum:” “Akşama kadar vaktin var” diye bana bir armoni görevi veriyorlar. Gerçekten bu işi becerebiliyor muyum, ona bakacaklar! Halletmemi istedikleri kompozisyon benim için çocuk oyuncuğu idi, musiki bilgilerim bunun çok üzerinde bulunuyordu; sayfaları hızla doldurup önlerine koydum. Bir kağıtlara bir bana baktılar; kendi aralarında da bakıştıktan sonra, Zeki Bey: “Sen burada kal” dedi.” olarak ifade etmiştir. Başka bir deyişle Zeki Bey, Adnan Saygun’un Ankara’da Musiki Muallim Mektebinde kalmasını istemiş, fakat Saygun İzmir’den ayrılamayacağını belirterek, kendisine İzmir’de bir görev verilmesini talep ettiğini söylemiştir (Tanju, 2012, s.23; Aracı, 2007, s.54). Dört yıl İzmir’de müzik öğretmeni olarak görev yaptıktan sonra, 1928’de Maarif Vekâleti tarafından açılan sınavı kazanarak devlet bursu ile Paris’e gönderilmiştir. Ünlü müzik okulu Schola Cantorum’da Vincent d’Indy, Eugene Borrel, Boubierbielle, Amedee Gastoue gibi hocalardan ders almış, 1931’de eğitimini tamamlayarak yurda döndüğünde, Ankara Musiki Muallim Mektebi’nde kontrpuan öğretmenliğine atanmıştır. 1934’te kısa bir süre Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası’nı yöneten Saygun, 1936’dan itibaren İstanbul Belediye Konservatuari’nda çalışmaya başlamıştır. Aynı yıl Halkevleri davetlisi olarak Türkiye’ye gelen Bela Bartok’un Anadolu gezisinde kendisine rehberlik etmiş, türkü derleme çalışmalarına katılmıştır (İlyasoğlu, 2007, s.46; Kahramankaptan, 2005, s.47; Sözer, 1964, s.371).

4.AHMET ADNAN SAYGUN’UN HALKEVİ MÜFETTİŞLİĞİ VE MÜZİK RAPORLARI

Ahmed Adnan Saygun, Nisan 1939 tarihinde, Halkevlerinin kendisine teklif ettiği Müfettişliği kabul ederek İstanbul Belediye Konservatuari’ndaki görevini bırakıp Ankara’ya gelmiştir. Bu teklifi ve Ankara’ya geliş sürecini; “1939 Şubat’ında Ankara Halkevi’nde düzenlenen

bir konsere beni de davet etmişlerdi. Türk Kompozitörlerinin eserleri çalınacaktı. Konser sonrasında, Halkevleri Bürosu başında bulunan Nafî Atuf Kansu ve Ankara Halkevi Reisi Ferid Celal Güven “sen artık Ankara’ya gel” dediler. İki ay sonra 1939 Nisan’ında Halkevleri Müfettişi olarak Ankara’ya döndüm. 220 lira maaş alacaktım, ayrıca derleme-teftiş gezilerinin de harcırahı vardı. Böylece bana daha rahat bir çalışma ortamı yaratılmış oluyordu” (Tanju, 2012, s.69). şeklinde ifade etmiştir. Saygun, bu göreve geldikten sonra Anadolu’ya birçok derleme ve teftiş gezisi yapmış ve Halkevlerindeki müzik faaliyetleriyle ilgili raporlar hazırlamıştır (BCA, 1944, 490 01 1006 882 2).

Adnan Saygun’un Halkevi Müfettişi olarak görevlendirildikten sonra 15 Haziran 1939 tarihinde CHP Genel Sekreterliği’ne gönderdiği ilk raporda kendisinin İstanbul Vilayetindeki halkevlerini, Dr. Ragıp Tüzün’ün Bursa, Çanakkale ve Balıkesir Vilayetlerindeki halkevlerini, Behçet Kemal Çağlar’ın ise Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ Vilayetlerindeki halkevlerini teftiş ettikleri yer almıştır. Saygun, incelemeleri sırasında gittikleri halkevlerini büyüklüklerine göre büyük merkezlerdeki halkevleri, kazalardaki halkevleri ve yeni açılan küçük halkevleri olmak üzere üç kısma ayırmıştır. Halkevlerinin teknik, fiziki ve bütçe yetersizliklerinden ayrıntılı olarak bahseden Saygun, musiki ve temsil faaliyetlerinde birbirlerine mesafe olarak yakın olan halkevlerinin tam bir koordinasyon ve uyum içinde çalışmak zorunda olduklarını vurgulamıştır. Raporunda halkevleri için temsil faaliyetlerinin ve piyeslerin zaruretine de değinen Saygun, halkın ilgisinin çekilebilmesi için basit dekorlu ve hareketli piyeslerin oynanmasının çok önemli olduğunu belirterek, bu doğrultuda Türkçe yazılmış tüm piyeslerin yeniden taranması gerektiğini ve yeni piyeslerin yazdırılarak repertuarın çoğaltılmasının zaruri olduğunu açıklamıştır. Saygun’un raporu musiki

, içtimai yardım, neşriyat, temsil ve köycülük gibi temel çalışma alanlarının verimli olarak devam edebilmesi için yeni bir halkevi öğreneğine ihtiyaç duyulduğunu da belirtmiştir (BCA, 1943, 490 01 1006 882 1).

Bu raporun ardından Adnan Saygun 1940 yılında Gaziantep ve çevresini de içine alan bir başka teftiş gezisine çıkmıştır. Bu geziden sonra gönderdiği raporda ilk olarak Gaziantep Halkevi ile ilgili fiziki durumdan bahsetmiş, parti reisliği ve Halkevi komitelerinin ilgisizliğine değinmiştir. Üzerinde durulan bir diğer konu ise Gaziantep ilindeki musiki hayatıdır. Saygun, buradaki musiki hayatının çok durgun olduğunu, bir belediye bandosunun var olduğunu fakat genel durumunun vasat olduğunu anlatmıştır. Öte yandan ildeki tek müzik öğretmeninin askere alınmasından dolayı hem belediye bandosunun hem de halkevi çalışmalarının yapılamadığını vurgulayan Saygun, Gaziantep Valisi ve Belediye Başkanı ile görüşüğünü, maaşını belediyeden karşılamak suretiyle bir bando öğretmenin bulunmasının teklif ettiğini belirterek yeterli bütçe ayıramadıkları için Parti Genel Sekreterliği'nden 25 lira yardım talebinde bulunmuştur. Aynı raporda Halkevinin tüm şubelerinin kurulmuş olduğuna dikkat çekmiş, Dil Şubesi'nin çalışmalarından bahsedilerek (kendisinin de müzik adamı olması dolayısıyla) Ar Şubesi'nde yapılan çalışmaları ayrıntılı olarak anlatmıştır. Ar Şubesi'nde keman ve mandolin derslerinin verildiğini, yetersiz olan öğrenciler için solfej çalışmaları yapıldığını ve Halkevi yöneticilerinin Ankara'da bulunan Riyaset-i Cumhur Orkestrası'nın kendi şehirlerine gelmesini istediklerini belirtmiştir. Kendisinin de bu görüşte olduğunu ve bu konuyla ilgili fikirlerini "Halkevlerinde Musiki" adlı kitabında belirttiğinden de bahsetmiştir (BCA, 1943, 490 01 1006 882 1).

31 Aralık 1940 tarihli Fevzipaşa Halkevi'nin incelendiği raporda ise Halkevi başkanı Faik Bakır'ın Halkeviyle ilgilendiği, bütçesinin 300

lirası Vilayet' ten temin edilmek üzere 950 lira olarak tespit edildiği ve bu paranın yetmediği belirtilmiştir. Halkevi idare heyetinin yeterli görev yapmadığını eleştiren Saygun, Halkevinin dil, temsil, spor, sosyal yardım ve köycülük kollarından oluştuğunu fakat spor, köycülük ve sosyal yardım kollarının yetersiz kaynak sebebiyle çalışmadığını vurgulamıştır. Temsil kolunun 1940 yılı içerisinde üç müsamere ve "Kanun Adamı, "En Ulu Eseri", "Bir Cesaret Rekoru", "Namus Kâtibi", "Erkek Kukla" ve "Derse Çalışıyoruz" adlı piyesleri oynadığını ve bu piyeslerden 40 lira kadar da hasılat yapıldığını ifade etmiştir. Halkın halkevine sadece radyo dinlemek ve müsamere izlemek için geldiğinden de bahseden Saygun, kitap okunmadığını ve kitapların dolaplarda kapalı şekilde durduğuna değinerek Halkevinin kendilerinden ilaç ve halkın ilgisini çekebilecek hikayeler ve destanlar istediğini belirtmiştir (BCA, 1943, 490 01 1006 882 1). Öte yandan savaş yıllarında Ahmed Adnan Saygun 'un kaleme aldığı "Halkevlerinde Musiki" adlı eser, Halkevlerinde müzik çalışmalarının nasıl olması gerektiğini açıklamak amacıyla teftiş gezileri sırasındaki gözlemlerine dayanarak kaleme alınmıştır. CHP Tarafından Halkevleri için bastırılan Kılavuz Kitaplar Serisinin VI. yayını olarak çıkan kitap, 1939 yılında yazılmış ve 1940 yılında Ankara Receb Ulusoglu Basımevinde iki bin adet olarak basılmıştır. Klavuz Kitaplar Serisi'nin diğer kitapları ve yazarları; Sahne-Hami Ubaydın, Folklor-Pertev Naili Boratav, Sosyal Yardım-Dr. M. C. Duru, Halkevi Kütüphaneleri İçin Rehber-Uluğ İğdemir, Etnografya ve Folklor Kılavuzu-Hamit Zübeyr Koşay'dan oluşmuştur. Ayrıca serinin VII. kitabı Resim Sanatı ise, Ahmet Muhip Dranas tarafından yazılmış fakat o tarihte basılmamıştır (Adnan, 1940, s.82). Saygun'un "Halkevlerinde Musiki" başlığıyla yazdığı eser on bölüm halinde yayınlanmış, bu bölümler; Koro, Halk Sazları, Fanfar ve Armoni, Saz Şairleri ve Oyunlarından İstifade, Halk Bayramları,

Musikili Temsiller, Orkestra ve Diğer Çalışmalar, Gramofon-Radyo-Sinema, Repertuar-Neşriyat ve Kompozitör ve Sanatkârlara Terettüp Eden Vazifeler, olarak ayrılmıştır. Temel olarak halkın dinleyici olarak müzik kulağının nasıl geliştirileceği, halka Batı müziği dinleme ve benimseme alışkanlığının nasıl kazandırılacağı ve son olarak tüm bunları yaparken radyo ve gramofon gibi teknik cihazlardan nasıl istifade edileceği gibi bilgileri barındırmıştır. Dönemin CHP Genel Sekreteri Nafi Atuf Kansu'nun önsözü ile yayınlanan eserde, Kansu halkevlerinin müzik sahasındaki esas prensibini açıklamıştır. Kansu bu prensibi; "Şüphe yok ki, asrın ve medeniyetin müziği halk arasında alafanga denilen çok sesli müziktir. Bugünün medeniyet dekorları ve ihtiyaçları içinde hislerimizi ve hatta fikirlerimizi sesle ifadeye ve duyurmaya yarayacak şartlar ancak çoksesli müziktir.... Milli ruhun derinliklerinde zengin bir hazne olarak yaşamakta bulunan halk türkülerimizi, Garp tekniği ile işleyecek müstakbel kompozitörler için sadakat ve itina ile toplamak ve saklamakla beraber yeni Türk müziği bir taraftan vücut bulmakta iken kulakları ve zevkleri çoksesli müziğe alıştırmak ve ona ısındırmak ve bunun içinde birçok fırsattan istifade ederek Garp eserlerini halka bol bol dinlettirmek. Yani, daha kısa ifadesiyle, Halkevleri, açılacak Halkodaları ile beraber müzik bakımından müzik folklorumuzu toplamaya ve bilmeye, asrın metot ve tekniği ile mücehhez sanatkârı bu folklor ile işba ederek halkı kavrayacak Türk eserleri yaratabilmesine elverişli bir muhit olmaya çalışacaklardır" (Adnan, 1940, s.5-6). şeklinde belirtmiştir. Saygun, halka müzik terbiyesi vermek için ilk olarak müşterek teganni kültürünün oluşması gerektiğini ve bunun için milli duyguları uyandırabilecek marşların okunması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca koro kültürünü ve terbiyesini kazanmak bakımından yetişmiş halk korolarını ve musiki erbabının eşlik ettiği koroları dinlemenin önemli olduğunu

savunmuştur. Türk milletinin alafanga müzik konusundaki düşüncelerini değiştirmek ve halka musiki terbiyesi verebilmek için radyo, gramofon ve sinemanın çok önemli birer propaganda aracı oğlunu belirten Saygun, bu araçlardan ve ayrıca küçük broşür neşriyatından da azami ölçüde yararlanılmasını tavsiye etmiştir. (Adnan, 1940, s.6-19).

Saygun'un Halkevlerinde yapılması gereken müzik çalışmalarıyla ilgili tavsiyeleri, yöneticiler tarafından dikkate alınmış olmalı ki radyo da II. Dünya Savaşı yıllarında kültürel alanda kalıcı birtakım yenilikler yapma girişimleri sırasında yoğun olarak kullanılmıştır. Bu doğrultuda Ankara Radyo'sunda 1942 yılından itibaren "Halkevleri Sanat ve Folklor Saati" programı başlamış, programının içeriği ile ilgili çalışmaları da yine Ahmed Adnan Saygun yapmıştır.

Bu program önce Ankara Radyosu'nda yayınlanmış daha sonra Ankara Halkevi'nde sahnelenmiştir. Süresi 30 dakika olan programda gelenek ve göreneklerin tanıtılmasını amaçlamıştır (Çapa, 2013, s.132). Saygun, program hazırlıkları için Anadolu'nun çeşitli bölgelerine teknik geziler düzenlemiş, bu doğrultuda 1941 yılında Balıkesir, 1942 yılında İstanbul, Bursa, Çankırı, Safranbolu ve Ödemiş, 1943 yılında Elâzığ, Malatya, Bolu, Bilecik, Bursa, İstanbul, Rize, Trabzon, Ordu ve Urfa, Kızılcahamam, Tonya, Tire, Kırkağaç, Ayvalık ve Mudurnu, 1944 yılında ise Geyve, Hereke, Isparta ve Antalya çevresine gitmiştir (BCA, 1944, 490 100 1039 996 1). Adnan Saygun'un 1944 yılında yazdığı raporlar sadece Halkevlerindeki müzik faaliyetlerini kapsamıştır. Bu amaçla 15 Temmuz 1944 tarihinden itibaren İstanbul'da bulunan Beyoğlu, Şişli, Fatih, Şehremini ve Beşiktaş Halkevlerini denetlemiş ve görüşlerini CHP Genel Sekreterliği'ne bildirmiştir. Beyoğlu Halkevi'nin bina sıkıntısından dolayı çalışma yapmadığını belirtmiş, Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi'ne ayrılan tahsisatın bir kısmıyla değerli

plaklar almak istediklerini ifade etmiştir. Şişli Halkevi'nde ise Bay Mühendisyan'ın oluşturduğu orkestranın 1933 yılından itibaren yılda üç dört kez olmak üzere düzenli olarak konserler verdiğini ve orkestraya maddi yardım yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

Şehremini Halkevi'nde hiçbir musiki çalışmasının olmadığını kaydeden Saygun, Fatih Halkevi'nde bando ve koro bulunduğunu fakat çalgıların tamir edilmesi gerektiğini ayrıca Halkevi bünyesinde, piyano, keman, mandolin ve bağlama dersleri olduğunu da belirtmiştir. Ayrıca Beşiktaş Halkevi'nin musiki çalışmalarından da bahsetmiş 50 kişilik bir koro ve 15-20 kişilik mandolin ve ağız armonikası ekibinin olduğunu genel olarak yardıma ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir. İstanbul'daki çalışmalarının ardından İzmir, Bursa, Balıkesir ve Manisa'daki halkevlerini de ziyaret eden Saygun, buradaki halkevlerinde de öğretmen sıkıntısı, teknik cihaz, enstrüman ve malzeme yetersizliği ve tahsisat eksikliği gibi konular üzerinde durmuş, Halkevlerinin Parti Genel Merkez'i'nden taleplerini de ayrıntılı olarak belirtmiştir (BCA, 1944, 490 01 1006 882 2).

Aynı dönemde Adnan Saygun, Halkevi çalışmalarına paralel olarak opera alanında da çalışmalar yapmıştır. 1942 ve 1943 yıllarında Adnan Saygun ve Türk Beşleri'nin diğer üyeleri Necil Kazım Akses ve Cemal Reşit Rey, ulusal opera yaratılması için çalışmalar yaparak özgün operetler ortaya koymuştur. Bu doğrultuda Ahmed Adnan Saygun, Türkiye'nin savaş çemberi içinde kaldığı, savaşın etkilerinin gıda maddelerine konan karne, hayat pahalılığı ve kıtlıkla kendini gösterdiği bu dönemde Yunus Emre Oratoryosu' nu bestelemiştir. Saygun, İstanbul'da oratoryo üzerinde çalışırken yazdığı bir mektupta içinde bulunduğu şartları; "Ben hamdolsun iyiyim. Tabii geldiğimden beri karın ağrısı çektiğimi söylememe lüzum yok. Bu her seyahatte böyledir. Şimdi de ekmek bulamıyoruz. Lokantalarda ekmek bulunmasını

yasak ettiler. Fırınlardan almak da benim için mümkün değil. Çünkü Ankara karnesi artık burada geçmiyor. Bundan başka şeker de yok. Bu sabah kahve altı için Tünel'deki Mandra'ya gittik. İsterseniz bal ile süt verebiliriz dediler. Yani şeker yerine bal... Üstelik hayat da son derece pahalı. Mesela ıskara et 80-90, balık 90-120, pilav 30, sebze 40-50 kuruş. Hulasa oturulacak, durulacak gibi değil. Ne yapalım? Daha harp filan yok iken bu böyle. Bir de o olsa bu hal nereye varır bilmem. Şekeri gizli olarak 3 liraya satıyorlarmış. (...) Ben Yunus Emre'ye devam ediyorum. Bir Halkevinden ötekine geziyorum." diyerek anlatmıştır (Aracı, 2007, s.133). Saygun, oratoryoyu CHP Halkevleri Müzik Müfettişi olarak çıktığı Çankırı, Kastamonu ve Bartın seyahati dönüşünde 1942 yılının Eylül ayında yazmaya başlamış ve yaklaşık dört buçuk ayda bitirmiştir. Ankara Devlet Konservatuvarı hocalarından Halil Bedii Yönetken, bu eserin bir an önce söylenmesi gerektiğini belirtmiş ve dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'e oratoryonun bir bölümünü dinletmiştir. Fakat Yücel, bu eseri mistik olduğu gerekçesi ile beğenmemiş dolayısıyla eser yazıldığı dönemde seslendirilememiştir. Yunus Emre Oratoryosu dışında Cemal Reşit Rey'in "Çelebi" adlı eseri de yapılan çalışmalara örnek teşkil etmiştir (Şeker, 2011, s.150).

SONUÇ

Besteci, müzikolog ve eğitimci gibi çok yönlü bir müzik adamı olan Ahmed Adnan Saygun, Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren müzik politikalarının belirlenmesinde oldukça etkili rol oynamıştır. Saygun, II. Dünya Savaşı yıllarında Halkevi Müzik Müfettişi olarak görev yapmış ve bu sürede İstanbul, İzmir, Bursa, Manisa, Balıkesir, Çanakkale, Çankırı, Kastamonu, Bartın, Gaziantep ve Muğla illerini kapsayan geziler yapmıştır. Gittiği Halkevlerinde öğretmen sıkıntısı, teknik cihaz, enstrüman ve malzeme yetersizliği ile tahsisat eksikliği gibi konular

üzerinde durmuş, Halkevlerinin CHP Genel Merkezi'nden taleplerini de ayrıntılı olarak belirtmiştir. Raporlarda ayrıca Halkevlerinin fiziki durumları, müzik çalışmaları, bütçeleri, Halkevi Başkanlarının Halkevine olan ilgi ya da ilgisizliğine de yer verilmiştir.

Saygun, raporlarında Halkevleri müzik şubelerinde yapılması gereken etkinliklerin halkın ilgisini çekmesi gerektiğini, bunun için basit dekorlu ve hareketli piyeslerin oynanmasının çok önemli olduğunu belirtmiştir. Saygun ayrıca halka müzik terbiyesi vermek için ilk olarak birlikte şarkı söyleme kültürünün oluşması gerektiğini ve bunun için milli duyguları uyandırabilecek marşların okunması gerektiğini de vurgulamış, koro kültürünü ve terbiyesini kazanmak bakımından yetişmiş halk korolarını ve musiki erbabının eşlik ettiği koroları dinlemenin önemli olduğunu savunmuştur. Türk milletinin alafranga müzik konusundaki düşüncelerini değiştirmek ve halka musiki terbiyesi verebilmek için radyo, gramofon ve sinemanın çok önemli birer propaganda aracı olduğunu belirten Saygun, bu araçlardan ve ayrıca küçük broşür neşriyatından da azami ölçüde yararlanılmasını tavsiye etmiştir. Ahmet Adnan Saygun, inceleme gezilerindeki gözlemlerinden yola çıkarak 1940 yılında "Halkevlerinde Musiki" adlı kitabı yayınlamıştır. Hazırlanan kitap Halkevlerindeki müzik çalışmaları için kılavuz niteliği taşımıştır. Saygun Halkevlerindeki müzik çalışmalarını denetlemenin yanında Ankara Radyosu tarafından yayınlanacak olan "Radyo Sanat Geceleri" programını da düzenlemiştir.

Halkevleri ve Halkevlerindeki müzik faaliyetleri üzerine genel bir değerlendirme yapıldığında, Halkevlerinin etkin olarak rol aldığı 1932-1950 yılları arasında halk eğitimi üzerinde azımsanmayacak ölçüde etkiye sahip olduğu görülmüştür. Yaygın eğitimin temel ilkeleriyle hareket ederek, propaganda amaçlı iletişimi özellikle radyo ve konserler vasıtasıyla

oldukça etkili bir biçimde kullanmayı başaran Halkevlerinin, Batı müziğiyle ilgili etkinliklere ağırlık veren program ve çalışmalarıyla halka ne ölçüde inebildiği tartışmaya açık ve bugün de üzerinde çokça konuşulan bir konu olarak müzik tarihindeki yerini almıştır.

KAYNAKÇA

- Adnan, A. (1940). *Halkevlerinde Musiki*. Ankara: Cumhuriyet Halk Partisi Yayını.
- Akandere, O. (1998). *Milli Şef Dönemi*. İstanbul: İz Yayınları.
- Akşin, S. (2007). *Kısa Türkiye Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Altar, C.M. (2001). *Opera Tarihi-Cilt 4*. İstanbul: Pan Yayınları.
- Aracı, E. (2007). *Ahmed Adnan Saygun Doğu-Batı Arası Müzik Köprüsü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ateş, T. (2016). *Türk Devrim Tarihi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Balkılıç, Ö. (2009). *Cumhuriyet Halk ve Müzik Türkiye'de Müzik Reformu 1922-1952*. Ankara: Tan Kitabevi Yayınları.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi. (00.09.1944) 490 01 1006 882 2.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi. (29.07.1936) 490 01 968 744 2.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi. (09.10.1943) 490 01 1006 882 1.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi. (10.03.1944) 490 01 1039 996 1.
- Behar, C. (1985). *Ziya Gökalp ve Türk Musikisi, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi içinde (1225-1227) İstanbul: İletişim Yayınları*.
- Berkes, N. (2017). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bozkurt, C. (1967). *Siyasi Tarihimizde CHP*. İstanbul:
- Burçak, R. S. (1979). *Türkiye'de Demokrasiye Geçiş (1945-1950)*. Ankara: Olgaç Matbaası.
- Cumhuriyet Halk Fırkası. (1932). *CHF Halkevleri Talimatnamesi*. Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası.
- Çağlar, B. K. (Mayıs 1937). *Halkevlerinde Bariz Çalışmalar ve Beliren Değerler. Ülkü Halkevleri Dergisi içinde (s.218-222) C.IX, S.51*.
- Çapa, M. (2013). *Ankara Radyosu'nda Halkevleri Sanat ve Folklor Saati ve Trabzon Halkevi Programı. Karadeniz İncelemeleri Dergisi, 15 (15). 131-145*.
- Çavdar, T. (1995). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950*. İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.
- Çaycı, A. (1977). *Atatürk'ün Uygurluk Anlayışı. Atatürk Konferansları VI 1963-1974*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Çeçen, A. (1974). *Atatürk'ün Kurduğu Halkevleri. Atatürk ve Halkevleri Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler içinde (s.89-93)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Demirel, A. (2018). *Tek Partinin İktidarı Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Giritlioğlu, F. (1965). *Türk Siyasi Tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin Mevkii*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Goloğlu, M. (2017). *Milli Şef Dönemi (1939-1945)*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- İğdemir, U. (1974). *Halkevleri ve Halkodaları. Atatürk ve Halkevleri Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler içinde (s.119-130)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İlyasoğlu, E. (2007). *71 Türk Bestecisi*. İstanbul: Pan Yayınları.
- İnan, M. R. (1974). *Atatürk'ün "Halkçılık" Ülküsü Halkevi Gerçeği ve Tragedyası. Atatürk ve Halkevleri Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler içinde (s.95-115)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kahramankaptan, Ş. (2005). *Atatürk, Saygun ve Özsoy Operası Ahmet Adnan Saygun (1907-1991) Kendi Sesinden Atatürk ve İlk Türk Operası Özsoy'u Anlatıyor*. Ankara: Sevda-Cenap And Müzik Vakfı Yayınları.
- Kansu, C. A. (1974). *Halkevlerinin Kaynağı. Atatürk ve Halkevleri Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler içinde (s. 85-87)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Köken, N. (2014). *Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları ve Tarih Eğitimi (1923-1960)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Köymen, D. (Haziran 1940). *Halkevlerinde Koro, Türkü ve Milli Rakslar. Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi, XV (88). 369-371*.

- Peker, R. (1 Şubat 1933). Ülkü Niçin Çıkıyor. Ülkü Halkevleri Mecmuası, I (1). 1-2.
- Sadun, T. (2012). Adnan Saygun'larda Çay Sohbetleri. İstanbul: Pan Yayınları.
- Sözer, V. (1964). Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi. İstanbul: Tan Gazetesi ve Matbaası.
- Şeker, K. (2011). İnönü Dönemi Kültür Hayatı (1938-1950). Yayımlanmış Doktora Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- (1 Mart 1938). Halkevi Haberleri. Ülkü Halkevleri Dergisi, XI (61).
- (Şubat 1936). Halkevlerine Dair. Ülkü Halkevleri Dergisi, VI (36).
- Üstel, F. (1994). 1920'li ve 30'lu Yıllarda "Milli Müzik" ve "Müzik İnkılabı". Defter içinde (s.41-53). S.22.
- Vatandaş, C. (2017). Kapsam ve Yöntem Açısından Türk Modernleşmesi. M. Zencirkıran (Ed.) Dünden Bugüne Türkiye'nin Toplumsal Yapısı içinde (63-95). Bursa: Dora Yayınları.
- Yüksel, A. (1996). Merzifon Halkevi ve Taşan Dergisi. Kebikeç içinde (s.169-188). S.3.

İnternet Kaynakları

- <http://tdk.gov.tr/tdk/kurumsal/tarihce-2/> (Erişim Tarihi: 03.03.2020)
- <https://www.ttk.gov.tr/genel/tarihce/> (Erişim Tarihi: 18.03.2020)

Halkevi, muhitteki musikicilerden mümkün olduğu kadar istifadeye çalışmış. İzmir'de bulunan amatör veya profesyonel musikicilerin Halkevinde geçen kıs bir kaç konser verdiklerini öğrendim ve programlarını gördüm.

Halkevinin dikieri :

- 1.- Halkvâdâyaylı saz dereleri verilmesi düşünülüyor. İzmir'de şimdiki halde yalnız keman dereleri verdirile bilir. Halkevine dörtbeğ keman gönderilmesini temenni ediyorlar.
- 2.- Temsile âid mâlzime isteniyor (makiyaj takımı v.ş. gibi).
- 3.- Maarif Vekilliğinin neşretmekte olduğu "Klasikler serisi"nden gönderilmesi temenni oluyor.

A. Adnan Saygın
Ahmed Adnan Saygın

Bergama Halkevi

Bergama'ya bundan bir kaç ay önce bir bando müallimi göndermiştik. Müallim Ahmet Alpay, benim Bergama'ya muvafaklığa kadar hemen niç bir ciddi çalışma yapmamış olduğunu ifade etti. Gerçi Bergama Halk evi bandosu diye bir grup mevcuttur. Fakat Parti reisinin de açıkça ifade ettiği gibi bu heyet, merasim günlerinde Heret ile toplanan bir takım kimselerden ibarettir. Bunların bir kısmı "çingene" adını verdikleri insanları olup hayatlarını, düğünlerde surna, klârinet gibi sazları çalmak ve düğün olmadıkça sanamlar amelelik ile tesin etmekte-dirler. Bunların zıkkarı beştir. Yeni gençler "bu çingene" ile bir arada bulunamayız" diyerek çalışmalara gelsek istemeslerdir. Bu beş kişi ile - istiyerek, istemiyerek - eskiden beri Heret çalınan daha on beş kişi vardır ki bunlar, hayatlarını sazlarından kazanmayıp, sarangoşluk, kakkallak, terzi kalfalığı, aşçı yasağı gibi işler ile risklerine tesin ederler, ve çalgıyı daha ziyade zevkleri için çalarlar. Fakat merasim günlerinde işlerini terk etmeye gerektiğini ileri sürerek bir sarurî masrafın kendilerine verilmesini muvafak görürler. Müallim Alpay'ın Bergama'ya tayininde beri bunların dışarda ancak bir genç çalgıya arzusu göstererek derslere devam etmiştir. Bu gençin adı Hüseyin Aşkı olup mesleki kabvesi tâbîliği dir.

Bergama'ya muvafaklığında gerek bando müallimini, gerek güzel sanatlar şubesi reisini bando mevzuunda oldukça telaşlı bulduk. Memnuniyetini düşünüp taşınıp Bergama için "Heretli bando"ya muvafık buluşlar işig. "Niçile ise bizden neye müallim istediniz? Sana Bergama belediyesi yapmak gerekti" dedim. Kendilerine Halkevi çalışmalarında gayemiz ne olduğunu anlattım. Onlarla bir kaç defa toplandıktan sonra nihayet bir gün Halkevi reisi ve idare heyeti âsâları, Parti reisi ve Kaymakamın husuruyla de bir iştina yaptık. Gerek Kaymakam, gerek Parti ve Halkevi reisleri ellerinden gelen yardımları yapmayı vaad ettiler, ve şu karara vardık :

"Mihlissa beden terbiyesi gençler arasından serakıllıları ayırıp, Heret manç gibi şeyleri de kafalarında silerek ciddi çalışmalara başlamak".

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

Kendilerin bu işte vuvaffat olabileceklerine kanidizler.
Muvaffakiyetlerinin derecesini de zaman gösterecektir.

Bandı saslalarının sikkarı 19 olup bunların da pek
çoğu tasire muhtaç bir haldedir.

Halkevinde bunlardan başka tasiri hemen hemen inkün-
sıs bir piyano vardır.

Halk Musikîsi :

İzergama'da halk saslaları hemen tamamıyla yok olaştı
Zeybek oyunlarını idare eden surna da yerini klârinete bırakmıştır.
Bağlamaya gelince, bunu bilen bir kişi vardır. O da Halkevinin kahve-
cisi İsmail efedir. İsmail efe Halkevinde bağlama dersini vermeye bağ-
lanmış; fakat, talebe saslaları Halkevinde alıp evlerine götürmez. Yinece
talibi gittikçe azalmış. Şimdi bir iki kişi gelip çalışmaktadır.
Onlar da, Halkevine heretle alınmış iki kızdan ibarettir diye bililir.

Dilekleri :

- a) Bandı için repertuar
- b) Eski model bir radyoları var ve bundan da istifa-
de mümkün değil. Genel Sekreterliğe süracaat olu-
marak bir radyo istemiş. Bunun bilhassa rica edi-
yorlar.
- c) Gramofonları da olmadıgından radyo ile birlikte
bir de pick-up istiyorlar.
- d) Bandı saslalarının tasirini ve noksan saslaların tezi-
mini rica ediyorlar.

Ahmed Adnan Saygin

Ek. 2. Ahmed Adnan Saygun'un 1940 yılında basılan "Halkevlerinde Musiki" adlı eseri

